

ATATÜRK ve AY-YILDIZ TASVİRLİ GEÇ OSMANLI - ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ SERAMİKLERİ

Late Ottoman-Early Republican Period Ceramics With Atatürk and Crescent-Star Depictions

Tuğba BAĞBAŞI¹

Aslı SAĞIROĞLU²

Özet

İnsanoğlu tarih öncesi dönemlerden itibaren, günlük hayatında yiyecek ve içeceklerini saklamak ve tüketme amacıyla; pişmiş toprak malzemeye şekil vererek kap-kacak yapmaya başlamıştır. Antik çağlarda pişmiş toprak eserler üzerine estetik kaygılarla yapılan geometrik, bitkisel ve figüratif süslemeler yapılmaktaydı. Dönem şartları ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte devletleşen toplumlar üretmiş oldukları eserler üzerine artık dönemin önemli olaylarını tasvir etmeye başlamışlardır. Bu sahneler; av, savaş, atlı süvariler, hükümdarın taç giyme töreni gibi önemli olaylardır. Medeniyetler her dönemde kahramanların, hükümdarların ve ülke kurucularını önemli bir yerde tutmuş, onları her daim hatırlamak amacıyla eserler üzerinde tasvir ederek sonsuza denk yaşamalarını ve hatırdaki kalmalarını sağlamışlardır. Bu uygulama özellikle sanat eserleri üzerlerinde Antik çağdan günümüze kadar devam etmiştir. Bu bildirinin konusu Kurtuluş Savaşı'nda silah arkadaşlarıyla beraber vatanın ebediyen yaşamasına vesile olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün seramikler üzerinde yer alan tasvirleri ile yine 19. yy. ve 20. yy. seramiklerindeki Türk bayrağı üzerinde yer alan ay yıldız imgesidir. Avrupa'da özellikle 1789 Fransız İhtilali'nden sonra yayılan ulusçuluk hareketleri kendini Osmanlı topraklarında da hissettirmiştir. Meşrutiyetin ilanı (1908) ile birlikte Osmanlı'da görülen milliyetçilik fikir hareketi, mimarlık başta olmak üzere diğer sanat dallarında da etkili olmuştur. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde ise bizzat Atatürk ve devletin himayesi ile milli bir sanat üretme amacıyla 1909'larda başlayan Osmanlı Neoklasisizmi bilinçli olarak desteklenmiştir. Bu neoklasik tavır el sanatı ürünlerine de yansımış; o dönem üretimlerinde bilinçli olarak ay-yıldız tasvir-

¹ Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi A.B.D., Orchid: 0000-0003 1510-1974 tugba.bgbs@gmail.com

² Doç.Dr. Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Orchid, 0000-0002-5851-0834. asagioglu@erciyes.edu.tr

leri, daha sonrasında Erken Cumhuriyet Döneminde Atatürk imgesi işlenmiştir. Bu seramik eserler gerek yurt dışında gerekse yurt içinde oldukça kaliteli çini atölyelerinde imal edilmişlerdir. Bugün bu seramiklerin çoğu Türkiye müzelerinde ve özel koleksiyonlardadır. Eserler genellikle hatıra amacıyla üretilmiş olup; fincan, duvar tabağı, kase ve çerçeveli duvar panosu gibi farklı işlevler için yapılmış bulunmaktadır. Bu bilimsel araştırma yazısında dönemin sosyokültürel anlayışını ve modasını yansıtan sanat eseri ürünlerinden olan seramiklerin; yapım yeri, atölyeleri, üzerindeki motifler, boyutları, sırlama gibi özellikleriyle tanıtılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Ay-yıldız, Seramik, Neoklasisizm, Cumhuriyet, Tasvir

Abstract

Since the prehistoric times, human beings have been used to store and consume their food and beverages in their daily life; he started to make pots and pans by shaping the terra cotta material. In ancient times, geometric, heraldic and figurative decorations were made on terracotta works with aesthetic concerns. With the conditions of the period and the development of technology, societies that became a state began to describe their important events of the period on the works they produced. These scenes are; hunting, war, cavalry, the coronation of the monarch are important events. Civilization has kept the heroes, ruler and country founders in an important place in every period, and they have been depicted on the works in order to always remember them, allowing them to live and be remembered forever. This practice has continued from antiquity to the present, especially on works of art. The subject of this paper is the depictions of Gazi Mustafa Kemal Atatürk, the founder of the Republic of Turkey, who helped the country live forever with his comrades in the War of Independence, on ceramics, and the crescent and star image on the Turkish Flag in 19th and 20th century ceramics. The nationalist movements that spread in Europe especially after the French Revolution of 1789 made itself felt in the Ottoman lands. With the proclamation of the Constitutional Monarchy (1908), the nationalist intellectual movement in the Ottoman Empire was also influential in other branches of art, especially in architecture. In the Early Republican Period, Ottoman Neoclassicism, which started in 1909 with the aim of producing a national art with the patronage of Atatürk and the state, was consciously supported. This neoclassical attitude is also reflected in handicraft products; Crescent-star depictions were deliberately used in the productions of that period, and later the image of Atatürk in the Early Republican Period. These ceramic works were produced in high quality tile work shops both in the country and abroad. Today, most of these ceramics are in Turkish Museums and private collections. The works were generally produced for souvenir purposes; It is made for different functions such as cup, wall plate, bowl and framed wall panel. In this scientific research article, ceramics, which are works of art reflecting the socio-cultural understanding and fashion of the period; It is aimed to be introduced with features such as the place

of construction, work shops, motifs on it, dimension sandglazing.

Keywords: Atatürk, Crescent-Star, Ceramics, Neoclassicism, Republic, Depiction

Giriş

Keramik; ham maddesi toprak, balçık, kil gibi doğada hazır halde bulunan malzemelerin su ile karıştırılarak, çeşitli yöntemlerle şekil verilmesi sonucu meydana gelmektedir. Temel malzemesi kil olan keramik en sade haliyle pişmiş toprak olarak nitelendirilmekte olup; yapımında su geçirmez killi toprak, balçık ve çamur malzeme kullanılmıştır (D. O. Erman 2012: 19). İngilizce; ceramic, Fransızca; ceramique, Almanca; Keramik, Yunanca; keramos kelimesinden türetilmiştir (T. Ökse 1999: 192., T. Bağbaşı 2018). İlk seramiklerin MÖ 10.000 ile 9.000’li yıllar arasında üretildiği düşünülmektedir (N. Gülaçtı 2012: 35). Antik çağlarda pişmiş toprak eserler üzerinde estetik kaygı ile geometrik, bitkisel ve stilize figüratif süslemeler yapılmaktaydı. Dönem şartları ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte medeniyetleşen toplumlar, üretmiş oldukları eserler üzerine artık dönemin önemli olaylarını tasvir etmeye başlamışlardır. Seramikler üzerine yapılan bu sahneler yapıldıkları dönemlere göre sırasıyla; av, savaş sahneleri, atlı süvariler, hükümdarın taç giyme töreni gibi önemli olayları kapsamaktadır. Medeniyetlerde daima kahramanlar, hükümdarlar ve ülke kurucuları önemli bir yer tutmuş, onları her daim hatırlamak amacıyla eserler üzerinde tasvir ederek; sonsuza denk yaşamalarını ve hatırdaki kalmalarını sağlamışlardır. Bu uygulama Antik çağdan günümüze kadar devam etmektedir. Her dönem farklı kültürel eserler de görülen insan figürlü bezeme anlayışında dönemin tanrı, tanrıça, kral, kraliçe, hükümdar, alp, kağan, savaşçı, avcı gibi önemli kişilerini konu alan realist resimlerin yer aldığı görülmektedir ve bu tüm el sanatlarına da yansımıştır. Anadolu’da binlerce yıl süren figüratif anlatım birçok sanat alanında olduğu gibi geleneksel Türk seramik ve çini sanatında da kullanılmıştır. Orta Asya Türk tarihinin başlangıcından bu yana geleneksel Türk seramik ve çini sanatında insan figürlü bezemeler incelendiğinde; Hun sanatında, Göktürk ve Uygur resim sanatında, Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dönemi seramik ve çini sanatında ve Cumhuriyet Dönemi’nden günümüze kadar her dönemde farklı biçim ve şekillerde kullanıldığı görülmüştür. İlk kez Abbasilerin lüster tekniğinde yapılan seramikleriyle İslam seramik programına yerleşen, Orta Asya göçebe ve Türk tarzında, bağdaş kurarak oturan, kaftanlı, kolları tirazlı, börk tipi başlıklı hükümdar motifi veya saray görevlisi Selçuklu seramiklerinin konu programında ana temadır (G. Öney 1978: 62). Selçuklu Dönemi mimari yapılarda çoğunlukla kullanılan sekiz köşeli yıldız ve haç biçiminde çini levha üzerine süsleme elemanı olarak; insan figürlü tasvirler, fantastik ve doğada yer alan hayvanlar ile çeşitli bitkisel motifler kullanılmıştır. Selçuklu Döneminde kullanılan mitolojik ve sembolik açıdan önemli figürler ve hayvan tasvirleri Osmanlı Dönemi İznik ve Kütahya çini eserlerinde de görülmektedir. Fakat figürlü tasvir dini inanç gereği Osmanlı dönemi tüm sanat

eserlerinde olduğu gibi çini ve seramik eserlerde de daha az tercih edilmiş, figür yerine bitkisel bezeme hakim olmuştur. Avrupa’da, 1720’lerden sonra hızla yaygınlaşan Osmanlı tasvirleri, Osmanlı-Türk izinin bir göstergesi olarak, resimden mimariye, kostümden iç mekâna kadar sanatın çeşitli alanlarına yansıyan ‘Türk Modası’nı yaratmıştır (Z. Tez 2015: 170). Avrupa’da büyük yankı uyandıran ve «*Turquerie*» olarak adlandırılan bu akım, 17. yüzyılın sonundan, 18. yüzyılın sonuna kadar etkinliğini sürdürmüş, batı sanatında kendine bir yer edinmiştir (M. C. Güngör 2020: 770). Bu dönemde gerçekleştirilen eserlerin oluşturulmasında, elçilerin, seyyahların ve tercümanların aktardıkları anlatımlara dayalı olarak yapılan gravürlerden yararlanılmıştır. Hiç kuşkusuz ki, Osmanlı figürleri ve hayat tarzını konu alan porselen heykelcikler, özelinde *Turquerie* akımı, hem Batı’nın Doğu ile ilgili önyargıları tarafından biçimlendirilmiştir, hem de bu eserler toplumda bu yargıların pekişmesine, yayılmasına ve şekillenmesine katkıda bulunmuştur. Avrupa’da porselen sanayi, 18. yüzyıl ile başlamıştır. Almanya’nın Saksonya Krallığı bölgesinde 1709 yılında, Johann Friederich Böttger tarafından üretilen ürün sert porselen türündedir ve Avrupa’da yapılan ilk porselen olarak bilinmektedir. Kral II. August’un da katkılarıyla, 1710 yılında Saksonya Krallığı tarafından Avrupa’nın bilinen ilk porselen fabrikası Meissen kurulmuştur (Kocabaş, 1941: 44-46). Burada üretilen ürünler çeşitli renk ve desenlerle dekore edilmiştir ve yüksek kalitede mutfak eşyalarının yanı sıra süs eşyaları da üretilmiştir (S.A. Ensari, 2016: 2018). Sofraları süsleyen şekerleme figürlerin daha dayanıklı ve renkli bir malzeme olan porselenden yapılması yönündeki devrimci adımı atan kişi Johann Joachim Kändler olmuştur. Meissen porselen fabrikasının usta modelcisi Johann Joachim Kändler’in modellediği Türk giysileriyle tasvir edilmiş figürler hareketli betimlemeleriyle oldukça dikkat çekicidir (M. C. Güngör 2020: 771). Avrupalı sanatçılar, özellikle seramikçiler, Osmanlı dönemi yaşantısına, Türklere yoğun ilgi göstermişlerdir. Dönemin usta modelcisi Kändler, Peter Reinicke’yle beraber Osmanlı’nın önemli kişiliklerini, otantik saray kıyafetleri ve aksesuarlarıyla modellemişlerdir (M. C. Güngör 2020: 771). Sèvres porselen fabrikasının üretimi olan Tütün İçen Osmanlı da porselenlerde sıklıkla kullanılan semboller arasında yer alır. Osmanlı padişahlarının dış dünyada belirli bir imajları bulunmaktaydı. Değerli kumaş ve taşlarla süslü tahtlarda otururlar, nargile ve kahve içerler, keyifli görüntüler verirlerdi. Oryantalizm literatüründe Grand Türk, El Grand Turco, Der Gross Sultan, Büyük Türk ifadeleri olumsuzluk anlamında kullanılırdı. Esasında vurgulanmak istenen Türk’ün ürkütücü ve korkutucu imajıydı (A. Arcasoy, 2013: 39-46.). Yeniçeri figürleri, en çok işlenen figürler arasındadır. Sadece bunlarla sınırlı kalmayıp bu dönemde Avrupa’da üretilen Türk imgeleri taşıyan kap-kacak yapımı büyük önem kazanmıştır. Avrupa’daki 17. yy. da başlayan Türk tarzında porselen (kap-kacak), biblo vb. malzemelerin yapımı ancak, Kütahya çini fabrikalarında 19. yy. sonu, 20. yüzyıl başında üretilmeye başlanmıştır. Özellikle meşrutiyetin ilanından sonra 23 Temmuz 1909 Osmanlı Bayramını (ki İmparatorlukta kutlanan ilk resmi bayramdır) anmak için “anı”

olarak tasarlanan eşyalar ön plana çıkmış, Meşrutiyetinin ilanını, orduyu veya Abide-i Hürriyeti görüntüleyen kartpostallar, tebrik kartları, rozetler veya üzerinde “Hürriyet, adalet, müsavvat” yazılı fincan takımları gibi anı nesneleri üretiliyordu. Bu nesneler Ahmet Hamdi Tanpınar’ın ifadesiyle o devrin işporta malları arasına girecek şekilde yaygınlaşıyordu (A. Erkmen, 2010: 37).

Bu bilimsel araştırmada 24 adet eserden 13 adet tabak, 8 adet fincan ve 3 adet tablo incelenmiştir. İncelenen eserler günümüzde koleksiyonerlere, antikacılar ve bazı özel müzelerde yer almaktadır. Bu eserlerden üç adeti hatıra tabağı, 10 adedi düz ve çukur kase, sekiz adeti fincan, üç adedi duvar panosundan oluşmaktadır. Eserler, çeşitli müzelerde ve antikacılarda bulunmaktadır. Bu çalışma meydana getirilirken, detaylı literatür çalışması yapılmış, bazı eserlere müze kataloglarından, yayımlanmış kitaplardan, bazılarında da internet üzerinden satış yapan mezat ve antikacıların online sitelerinden ulaşılmıştır. Bu eserlerin bir kısmı Avrupa menşeli, bir kısmı da Türkiye’de üretilmiş olup; eserler detaylı olarak katalogda kısmında tanıtılmıştır.

1. Atatürk ve Ay-Yıldız Tasvirli Geç Osmanlı-Erken Cumhuriyet Dönemi Seramikleri

Katalog No:1.1

Genel Tanım: Eser; porselen malzemeden yapılmış olup, Geç Osmanlı Dönemi’ne tarihlendirilmektedir. Dairesel formda çapı 34 cm. olarak tasarlanan antika eser, günümüzde Pera Müzesi- Sunan-İnan Kıraç koleksiyonunda yer almaktadır. Eserin üretim yeri Kütahya’dır. Eserin üzerinde Osmanlıca ile yazılmış “Padişahım Çok Yaşa” yazısı bulunmaktadır. Porselen tabakta krem rengi zemin üzerine işlenmiş süsleme unsurları yer almaktadır. Ortada Osmanlı sancağı yer almakta olup, sancağın üst kısmında Osmanlı padişahı Sultan V. Mehmet Reşat’ın tuğrası bulunmaktadır. Buradan anlaşıldığı üzere eser, 1909-1918 yıllarına tarihlendirilmektedir. Tuğranın altında stilize dört adet çiçek yer almaktadır. Sancak ile tuğra arasında turkuaz renkte çerçeve içerisine siyah renkte Osmanlıca Türkçesi ile yazı kuşağı işlenmiştir. Tabağın çukur kısmını oluşturan kenarları, kobalt mavisi ve turkuaz renkli perde drapeleri ile hareketlendirilmiştir. Tabağın kenar çerçevesi, kobalt mavisi zemin üzerine beyaz renkte stilize dal ve yaprak motifleri işlenmiştir. Bu yaprak motiflerinin arasına turkuaz zemin üzerine kırmızı stilize çiçek motifleri yerleştirilmiştir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1: Porselen Tabak

Katalog No:1.2

Genel Tanım: Eser; seramik malzemeden yapılmış olup, 1900’lü yılların başına Geç Osmanlı Dönemi’ne tarihlendirilmektedir. Dairesel formda çapı 34 cm. olarak tasarlanan antika eser, günümüzde İstanbul Müzayede de internet üzerinde satışa sunulmuştur. Seramik tabak krem renk sır üzerine kırmızı çiçekler ve ay yıldız motifleri işlenmiştir. Eserin ortasında dairesel olarak tasarlanan lacivert renk sır üzerine yıldız motifi uygulandığı görülmektedir. Naturalist üsluptaki çiçek ve yapraklar tabağın ortasındaki, ikinci motif grubunu oluşturmaktadır. Bu motifte çiçekler kırmızı renkli, yapraklar açık yeşil, dallar ise koyu yeşil renkler ile meydana getirilmiştir. Eserin kenarlarında yer alan lacivert zemin üzerine yapılmış beyaz renkli ay yıldız motifi üçüncü motif grubunu oluşturmaktadır. Bu zemin üzerinde 10 adet ay yıldız motifi tabağın etrafını dolaşacak şekilde yerleştirilmiştir (Fotoğraf 2). Ay yıldız motifleri kompozisyon açısından incelendiğinde Türkiye Cumhuriyeti Bayrağı üzerinde yer alan ay yıldız motifinden farklı olduğu görülmektedir. Eserin tarihi göz önünde alındığında burada yer alan ay yıldız motifin Osmanlı Sancağı üzerindeki ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu tarz eserlerin Geç Osmanlı Dönemi’nde yaygın olarak yapıldığı bilinmektedir. Bu eserleri bazen bir hatıra tabağı olarak tasarlananın yanı sıra gerek Hollanda, Fransa, Almanya gibi seramik ve porselen yapımında ünlü yabancı ülkelerde, gerekse seramikleriyle ünlü Çanakkale ve Kütahya gibi kendi ülkesindeki şehirlerde Osmanlı pazarlarında satılmak üzere üretilmesini talep etmişlerdir.

Fotoğraf 2: Seramik Tabak (Kaynak: <https://www.istanbulmuzayede.com/en/product/1062322/ay-yildizli-porselen> Erişim Tarihi: 22.10.2020)

Katalog No:1.3

Genel Tanım: Eser; seramik malzemeden yapılmış olup, 1900-1910 yıllarına Geç Osmanlı Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Dairesel formdaki eserin çapı 24.5 cm. olarak tasarlanmıştır. Günümüzde İstanbul Müzayede de internet üzerinden satışa sunulmuştur. Seramik tabak beyaz renkli sır üzerine oluşturulan lacivert zemine ay yıldız motifleri işlenmiştir. Tabağın çukur kısmının tam ortasında lacivert renkli ay yıldız motifi uygulanmıştır. Tabağın çukur kısmının bitiminde ise beyaz zemin üzerine 35 adet küçük yıldız motifleri tasarlanmıştır. Bu yıldız motiflerinin etrafına ise yarım daire oluşturacak şekilde desenler yapılmıştır. Bu tarz motifler tabağın çukur kısmında bir dantel ucunu anımsatmaktadır. Eserin kenarlarında yer alan lacivert zemin üzerine yapılmış beyaz renkli 11 adet ay yıldız motifi uygulanmıştır. Bu motifler tabağın kenar boyutuna tam oturacak büyüklükte yapılmıştır. Her bir ay yıldız arasına ikişer adet yıldız daha eklenmiştir. Bu yıldızlar ay yıldız motiflerini birbirinden ayırmak amacıyla tasarlanmış olabileceği ihtimalini düşündürmektedir. Ay yıldız motifleri kompozisyon açısından incelendiğinde Osmanlı Sancağı üzerindeki ay yıldız motifi ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Eser Osmanlı Devleti'nin, Osmanlı pazarları için İngiltere'ye sipariş verdiği İngiliz AGHS Bombay markalı olduğu eserin altında bulunan soğuk damgadan anlaşılmaktadır (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3: Seramik Tabak (<https://www.istanbulmuzayede.com/en/product/1062322/ay-yildizli-porselen>ErişimTarihi: 25.01.2020)

Katalog No:1.4

Genel Tanım: Eser; porselen malzemeden yapılmış olup, 20. Yüzyılın ilk yarısına Erken Cumhuriyet Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Dairesel formdaki eserin çapı 34 cm. olarak tasarlanmıştır. Eser, günümüzde Pera Müzesi, Suna-İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonunda yer almaktadır. Seramik tabak krem renkli zemin üzerine turkuaz ve siyah renklerden meydana getirilen şemse motifi içerisine ay-yıldız motifi işlenmiştir. Bu motifte yer alan hilalin formu Türkiye Cumhuriyeti bayrağı üzerinde yer alan hilal formu ile aynıdır. Bu eser muhtemelen Türkiye Cumhuriyeti'nin ilan edildiği yıllarda tasarlanmış olmalıdır. Şemse motifinin uç kısımları kırmızı renkte tasarlanmıştır. Tabanın iç kısmında boşluk bırakmaksızın tasarlanan geometrik motiflerden meydana gelmiş bezemeler hâkimdir. Bu motifler, turkuaz, yeşil ve kobalt mavisi beneklerin belirli düzende yerleştirilmesi ile sonsuzluk ilkesi ile tasarlanmış süsleme grubunu oluşturmaktadır. Tabanın çukur kısmının kenarlarında turkuaz ve siyah olmak üzere iki ince şerit dolanmakta olup, iç kısımdaki motifleri çerçeve içine almaktadır. Tabanın kenar kısımlarında boşluk bırakmaksızın beyaz, turkuaz, kobalt mavisi ve siyah renklerden meydana gelen girift motifler bulunmaktadır.

Fotoğraf 4: Porselen Tabak (H. Bilgi 2006)

Katalog No:1.5

Genel Tanım: Eser; seramik malzemeden yapılmış olup, 19. yy. sonu 20. yy. başlarına Geç Osmanlı Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Seramik takım, bir adet tabak ve kaseden oluşmaktadır. Eser günümüzde Nev Müzayede de internet üzerinden açılışı 2000 TL'ye satışa sunulmuş 5.036 TL'ye açık artırma ile satılmıştır. Kimin satın alındığı bilinmemektedir. Eserler boyut olarak incelendiğinde kase nin çapı 21x11, tabak çapı ise 23 cm. olarak tasarlanmıştır. Seramik tabak pembe-beyaz renkli sırla kaplanmış olup, üzerine kırmızı renkli ay yıldız motifi ve kırmızı renkli naturalist üslupta çiçekler işlenmiştir. Tabanın çukur kısmının tam ortasında kırmızı renkli ay yıldız motifi uygulanmıştır. Tabanın çukur kısmının bitimine dairesel form alacak şekilde iri naturalist çiçekler yerleştirilmiştir. Üç adet iri, üç adet tomurcuk çiçek tasarlanan tabakta, çiçekler kırmızı renkte yapılmış olup, dalları açık yeşil, tomurcukları ise lacivert renk ile boyanmıştır. Eserin tam ortasına yerleştirilen ay yıldız motifleri kompozisyon açısından incelendiğinde, Osmanlı Sancağı üzerindeki ay yıldız motifi ile benzerlik gösterdiği görülmektedir (Fotoğraf 5). Eser Osmanlı Devleti'nin, Osmanlı pazarları için Hollanda'ya sipariş verdiği seramik eserdir. Tabanın altında imalat mührü olan "SOCIETE CERAMIQUE MAESTRURT" "MADE IN HOLLAND" yazmaktadır (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 5-6: Seramik Tabak ve Altında Yer Alan Damga

(<https://www.nevmuzayedecilik.com/ay-yildizli-seramik-lotu.html>Erişim Tarihi: 15.02.2020)

Katalog No:1.6

Genel Tanım: Eser; seramik malzemeden yapılmış olup, 20. yy.'ın ilk çeyreğine Erken Cumhuriyet Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Seramik eser, günümüzde Pera Mezat'ta internet üzerinden satışa sunulmuştur. Ne kadar fiyata satıldığı bilinmemektedir. Eserin çapı 25 cm. olarak tasarlanmıştır. Seramik tabak siyah renkli zemine boyanmış olup, üzerine beyaz renkli ay yıldız motifi, saç örgüsü ve dört adet ince kalın olmak üzere dairesel şeritlerle süslenmiştir. Tabağın çukur kısmının tam ortasında beyaz renkli ay yıldız motifi yer almaktadır. Tabağın çukur kısmının bitimine dairesel formlu şeritler tasarlanmıştır. Ay yıldız motifinin etrafını 0.5 cm. kalınlığında beyaz renkli şeritle çevrelenmiştir. Bu şeridin her iki yanında ise 1 mm. kalınlığında ince şeritler tasarlanmıştır. İkinci şerit saç örgüsü motifinden oluşmaktadır. 3 nolu şerit ise yine 1 nolu şerit ile aynı kalınlıkla ve formda tasarlanmış olup, kenarlarında iki ince şerit ile çevrelenmiştir. Tabağın kenarını dolaşacak şekilde sekiz adet ay yıldız motifleri tasarlanmıştır. Eserin tarihi göz önüne alındığında Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşına girdiği bir dönemde üretilmiştir. Siyah zemin üzerine beyaz ay yıldızların tasarlanmış olması Osmanlı Devleti topraklarının üzerine parlayacak olan ay yıldızın temsilen yapılmış olabileceği ihtimalini düşündürmektedir. Eserin tam ortasına yerleştirilen ay yıldız motifleri kompozisyon açısından incelendiğinde, Osmanlı Sancağı üzerindeki ay yıldız motifi ile benzerlik gösterdiği görülmektedir (Fotoğraf 7). Eser, Osmanlı Devleti'nin, son döneminde seramik kalitesi ve seramik atölyelerinin yoğunluğu ile ün kazanmış olan Kütahya seramik atölyelerinde üretilmiştir.

Fotoğraf 7: Seramik Tabak (https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-cm_2 Erişim Tarihi: 26.02.2020)

Katalog No:1.7

Genel Tanım: Eser; seramik malzemeden yapılmış olup, 19. yy.'ın son çeyreğine Geç Osmanlı Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Seramik eser, günümüzde Pera Mezat'ta internet üzerinden satışa sunulmuştur. Açılış fiyatının 3.000 TL olduğu bilinmektedir. Eserin çapı 34.5 cm. olarak tasarlanmıştır. Seramik tabak beyaz renkli zemine boyanmış olup, üzerine kırmızı renkli ay yıldız motifi işlenmiştir. Tabağın kenarlarında altı adet ay yıldız motifinin ortalarına birer adet küçük yıldız eklenmiştir. Bu ay ve yıldızlar kırmızı zemin üzerine beyaz renkli olarak tasarlanmıştır. Avrupa atölyelerinde imal edilen eserin el boyaması eser olduğu bilinmektedir. Eserin tam ortasına yerleştirilen ay yıldız motifleri kompozisyon açısından incelendiğinde, Osmanlı Sancağı üzerindeki ay yıldız motifi ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Fotoğraf 8-9: Seramik Tabak ve Altında Yer Alan Damga (<http://www.antikada.net/urun/1538> Erişim Tarihi: 25.02.2020)

Katalog No: 1.8

Genel Tanım: Eser; seramik malzemeden yapılmış olup, 19 yy. ortalarına Geç Osmanlı Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Dairesel formda çapı 23.5 cm. olarak tasarlanan antika eser, günümüzde Sancak Müzayede adlı internet sitesi üzerinde satışa sunulmuştur. Satış fiyatı olarak 4.000 TL açılış fiyatı verilmektedir. Lacivert ve beyaz renklerin kullanıldığı eserde ay yıldız motifleri kullanılmıştır. Eserin ortasında dairesel olarak tasarlanan lacivert renkli sır üzerine beyaz renkli yıldız motifi uygulandığı görülmektedir. Bu dairesel lacivert alanın etrafı altın yaldızla ince bir şerit ile sınırlandırılmıştır. Tabagın çukur kısmında yer alan bu yıldız motifinin dışında kalan alanda ise beyaz renk kullanılmıştır. Eserin kenarlarında yer alan lacivert zemin üzerine yapılmış beyaz renkli ay yıldız ikinci motif grubunu oluşturmaktadır. Bu zemin üzerinde üç adet ay yıldız motifi tabağın kenarında yan yana olacak yerleştirilmiştir. Bu kısımda bir de yazı kuşağı yer almaktadır. Tabak üzerinde Osmanlıca yazı ile “Afiyet Olsun Efendim” ibaresi dönem üslubu olarak yurt dışında üretilmiş eserlerin birçoğunda yer almaktadır. Ay yıldız motifleri kompozisyon açısından incelendiğinde Türkiye Cumhuriyeti Bayrağı üzerinde yer alan ay yıldız motifinden farklı olduğu görülmektedir (Fotoğraf 10). Eserin tarihi göz önünde alındığında burada yer alan ay yıldız motifin Osmanlı Sancağı üzerindeki ile benzerlik gösterdiği anlaşılmıştır. Bu unsurlar göz önüne alındığında eser, Geç Osmanlı Dönemine tarihlendirilmektedir. Eser, Avrupa’da Osmanlı Devleti için özel olarak üretilmiş bir hatıra tabağıdır.

Fotoğraf 10: Seramik Tabak (<https://www.sancakmuzayede.com/eser/ay-yildiz-tabak-6/> Erişim Tarihi: 15.02.2021)

Katalog No:1.9

Genel Tanım: Eser; porselen malzemeden yapılmış olup, 19. yüzyıl sonlarına Geç Osmanlı Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Dairesel formda çapı 22 cm. olarak tasarlanan antika eser, günümüzde Pera Mezat adlı internet sitesi üzerinde satışa sunulmuştur. Satış fiyatı olarak 4.000 TL açılış fiyatı verilmektedir. Porselen tabakta, beyaz zemin üzerine merkezde iki adet karşılıklı olarak yerleştirilmiş kırmızı renkli ay-yıldız motifli Osmanlı Sancağı işlenmiştir. İki sancak arasında Osmanlıca Türkçesi ile yazılmış “Afiyet Olsun Efendim” yazısı yer almaktadır. Üç satırlık bu yazı kuşağı kırmızı renk ile yazılmıştır. Tabanın kenar kısımları iki adet yeşil renkli şerit ile çerçeve içine alınmıştır. Bu çerçeve içerisine yeşil dal ve yapraklara sahip kırmızı karanfiller ile karanfil tomurcukları yerleştirilmiştir (Fotoğraf 11). Eserin tarihi göz önünde alındığında burada yer alan sancağın Osmanlı Sancağı ile benzerlik gösterdiği anlaşılmıştır. Bu unsurlar göz önüne alındığında eser, Geç Osmanlı Dönemine tarihlendirilmektedir. Eser, Avrupa’da Osmanlı Devleti için özel olarak üretilmiş bir hatıra tabağıdır.

Fotoğraf 11: Porselen Tabak (https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-ta-bak-r-25-cm_2 Erişim Tarihi: 26.02.2020)

Katalog No:1.10

Genel Tanım: Eser; porselen malzemeden yapılmış olup, 19. yüzyıl sonlarına Geç Osmanlı Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Dairesel formda çapı 23 cm. olarak tasarlanan antika eser, günümüzde Pera Mezat adlı internet sitesi üzerinde satışa sunulmuştur. Porselen tabakta, beyaz zemin üzerine merkezde Osmanlıca Türkçesi ile yazılmış “Afiyet Olsun Efendim” yazısı yer almaktadır. Bu yazı girift bir tarzda, kırmızı renk ile yazılmıştır. Tabanın kenar kısımları iki adet yeşil

renkli şerit ile çerçeve içine alınmıştır. Bu çerçeve içerisine yeşil dal ve yapraklara sahip kırmızı karanfiller ile karanfil tomurcukları yerleştirilmiştir (Fotoğraf 12). Eserin tarihi göz önünde alındığında burada yer alan sancağın Osmanlı Sancağı ile benzerlik gösterdiği anlaşılmıştır. Bu unsurlar göz önüne alındığında eser, Geç Osmanlı Dönemine tarihlendirilmektedir. Eser, Avrupa’da Osmanlı Devleti için özel olarak üretilmiş bir hatıra tabağıdır.

Fotoğraf 12: Porselen Tabak (https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-cm_2 Erişim Tarihi: 26.02.2020)

Katalog No:1.11

Genel Tanım: Eser; seramik malzemeden yapılmış olup, 20. yy. ilk çeyreğine Erken Cumhuriyet Dönemi’ne tarihlendirilmektedir. Seramik eser üzerinde Mustafa Kemal Atatürk ve iki anzak askeri resmedilmiştir. Atatürk bir çerçeve içerisinde 4/4 profilden resmedilmiş olup, bir elini havaya kaldırmış ileriye işaret etmektedir. Atatürk portresinin hemen altında Atatürk’ün Anzak askerlerinin analarına söylediği söz bir çerçeve içine yazılmıştır. Eser üzerinde İngilizce olarak şu sözler yazılmaktadır. Atatürk “THOSE HEROES THAT SHED THEIR BLOOD AND LOST THEIR LIVES. YOU ARE NOW LYING IN THE SOIL OF FRIENDLY COUNTRY. THERE FOR REST IN PEACE. THERE IS NO DIFFERENCE BETWEEN THE JHONNIES AND THE MEHMETS TO US WHERE THEY LIE SIDE SIDE. THERE IN THIS COUNTRY OF OURS. YOU THE MOTHERS. WHO SENT THEIR SONS FROM FAR AWAY COUNTRIES WIPE AWAY YOUR TEARS. YOUR SONS ARE NOW LYING IN OUR BOSOM AND ARE IN PEACE. AFTER HAVING LOST THEIR LIVES ON THIS LAND THEY HAVE BECOME OUR SONS AS WELL. ATATÜRK 1934” şeklinde Anzak askerlerinin annelerine seslenmektedir. Bu sözlerin altın-

da parantez içerisinde “(1915-1990)” tarihleri mevcuttur. Anzak askerleri ayakta resmedilmiş olup, ayaklarının olduğu yere isimleri de yazılmıştır. Soldaki askerin adı The Anzac Bigger, sağdaki askerin adı ise Johany Türk yazmaktadır.

Fotoğraf 13: Seramik Üzeri Atatürk’ün Anzak Askerlerinin Analarına Söylediği Sözler (https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-cm_2 Erişim Tarihi: 26.02.2020)

Katalog No:1.12

Genel Tanım: Eser; seramik malzemeden yapılmış olup, 1930-1940 yıllarına tarihlendirilmektedir. Çini pano şeklinde olan duvara asılmak amacıyla tasarlanmıştır. Eser 15x15 ebatlarında olup kare bir forma sahiptir. Lacivert renk zemin üzerine yapılmış altın yaldız renkleri kullanılarak kıvrık dallar ve naturalist üslupta yapılmış yapraklar yer almaktadır. Ortada dairesel bir alan içerisinde 4/2 profilden verilmiş bir Atatürk portresi yer almaktadır. Mustafa Kemal Atatürk’ün üzerinde beyaz gömlek, beyaz renk papyonu ve siyah renk ceket resmedilmiştir. Bu çini pano üzerinde Mustafa Kemal Atatürk’ün fotoğrafı kullanılmamış, portresi resmedilmiştir (Fotoğraf 14). Atatürk’ün portresinin arka zemini de yine altın yaldız rengine boyanmıştır. Bu eser 2010 yılında Modern ve Çağdaş Sanat Eserleri, Osmanlı ve Karma Sanat eserleri koleksiyonunda yer almaktaydı. Bu çini panonun yanında fotoğrafta da görüldüğü gibi iki adet askı süsü ve zemzem şişesi beraber internet üzerinde antika severler için 3.250 TL’ye satışa sunulmuştur.

Fotoğraf 14: Atatürk Resimli Seramik Duvar Panosu ([Modern ve Çağdaş Sanat Eserleri, Osmanlı ve Karma Sanat Eserleri 23.05.2010 Erişim Tarihi: 10. 06. 2022](#))

Katalog No:1.13

Genel Tanım: Eser; seramik malzemeden yapılmış olup, 23 Mart 1923 yılına tarihlendirilmektedir. Dairesel formdaki eserin çapı 10 cm. olarak tasarlanmıştır. Eserin ortasında ön profilden verilen Atatürk portresi mareşal üniformasıyla ve başında kara kalpağıyla resmedilmiştir. Atatürk'ün yüzünde gözlerinin içine kadar gülümseyen bir ifade bulunmaktadır. Tabağın üst kenarında “TİME” yazısı alt kenarında ise “VOL.I,NO, MUSTALMAL PASILA MARCH 24, 1923” yazısı bulunmaktadır. Tabağın iki yan kenarında ise bir sütun üzerinde naturalist üslupta yapılmış yaprak ve dal motifleri bulunmaktadır (Fotoğraf 15-16). Bu seramik eser, Amerika Birleşik Devletleri'nde dört yılda bir yayınlanan Time dergisinde, Atatürk sayısında hatıra tabağı olarak üretilmiştir. Çay bardağı tabağı büyüklüğünde çapı 10 cm olan bir eserdir. Bütün dünyanın ilgiyle yakından takip etmiş olduğu Time dergisinde, Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk 4 yıl arayla 2 kez derginin kapağını süslemiştir. Atatürk ilk kez 24 Mart 1923 yılında, ikinci kez de 21 Şubat 1927 yılında Time dergisinin kapağında yer almıştır. O, büyük bir devlet adamı, büyük başkomutan, eşi bulunmaz bir eğitimcidir. Çağdaşlık bilimsellik, aydınlık ve önemli gelişmelerin önderi olmuş büyük bir liderdir. Türk halkı uğruna yapmış olduğu her mücadeleden zaferlerle çıkan, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanıdır. Mustafa Kemal Atatürk, yaptığı işleriyle, konuşmasıyla ve davranışıyla yalnızca Türk halkına değil, bütün dünya vatandaşlarına rol model bir insan olmuştur.

Cumhuriyet'in ilan edilmesinden birkaç ay öncesinde yayınlanan Time dergisinin 4. sayısının kapağında Atatürk portesine yer verilmişti. Time dergisindeki yazıda Mustafa Kemal'in Anadolu topraklarında hür bir millet ve devlet kurmak için mücadele etmesi ve Atatürk'ün kişiliği övgüler ile anlatılmıştır. Dergideki yazı o dönemde çok ünlü olan bir söze Mustafa Kemal Atatürk'ün vermiş olduğu yanıtla başlamaktadır. Nerede bir Türk kendisinin efendisidir? sorusu daha önce-leri Osmanlı Devleti'nin yozlaşmışlığı, zayıflığı ve “hasta adam” olarak adlandırılması sebebiyle bu soruya “cehennemde” diye cevap verilirken, bu küçümseyici sözü Atatürk'ün “Türkiye’de” cevabı ile değiştirdiğinden bahsediyordu.

Dergide yer alan makalede, tarihçi Arnold J. Toynbee'nin görüş ve fikirlerinden de faydalanılmıştır. Profesör Toynbee, “*Mustafa Kemal Paşa hiç şüphesiz çağdaş tarihin büyük şahsiyetlerinden biridir. Hayata saçılan milli hareket ilhamıyla birlikte daha iyi bir dünya için beklemek yerine bir Türk'ün Anadolu'da kendi efendisi olabileceğinin canlı bir örneğidir*” sözlerini söylemiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün portresinin dönemin popüler dergisi olan Time dergisine kapak yapılması ve yeni Türkiye Cumhuriyeti ile ilgili düşünceler, Kurtuluş Savaşı boyunca “Türklerin mezalim yaptığından söz eden Amerikan basınında bir değişiklik olduğunun göstergesidir.

Fotoğraf 15-16: Duvar Tabakı Ön ve Arka Yüzü (<https://imganti.com/adaretro-atat%C3%-BCrk-timemagazine-2067533313493722483> Erişim Tarihi: 25.02.2020)

Katalog No:1.14

Genel Tanım: Eser; seramik malzemeden yapılmış olup, 1930-1940 yıllarına tarihlendirilmektedir. Çini duvar tabakı şeklinde tasarlanan eser duvara asılmak amacıyla yapılmıştır. Eserin çapı, 36 cm. ebatlarında olup, dairesel bir forma sahiptir. Eserin tam ortasında beyaz zemin üzerinde 4/3 profilden verilmiş bir Atatürk portresi bulunmaktadır. Bu resimde Atatürk'ün suretinde Latin harfleriyle yazılan gençliğe hitabesi bulunmaktadır. Burada yine Atatürk portresi bir fotoğraf konulmamış çizim olarak yapılmıştır (Fotoğraf 15-16). Mustafa Kemal Atatürk'ün üzerinde beyaz bir gömlek, beyaz papyon ve siyah ceketi bulunmaktadır. Portenin etrafını lacivert zemin üzerine rumi ve palmetlerden oluşturulmuş bitkisel süslemelerle çevrelenmiştir. Bu süsleme kuşağında bezemeler gelişmiş güzel yerleştirilmemiş, belirli bir ahenkle tasarlanmıştır. Rumi ve palmetlerde turkuaz, beyaz, küf yeşili ve kırmızı renkler hâkimdir. Bu bezeme kuşağının etrafını iki yandan zincir motifi dolanmaktadır. Tabakın dış kısmına doğru ise kırmızı renkte ok uçları bu ili ok uçunun arasına da küçük daireler yerleştirilmiştir. Eser günümüzde Kütahya Çini ve Seramik Eserleri Müzesi'nde bulunmaktadır.

Fotoğraf 17-18: Kütahya çini müzesinde Atatürk çini tabak (<https://tr.pinterest.com/pin/321796335849437056/> Erişim Tarihi: 02.02.2022)

Katalog No:1.15

Genel Tanım: Eser; porselen malzemeden yapılmış olup, 1934-1938 yıllarına tarihlendirilmektedir. Eser, altı adet fincan tabağı, altı adet fincan olmak üzere toplam 12 parçadan oluşmaktadır. Seramik eser, günümüzde internet üzerinden satışa sunulmuştur. Fincan takımı, 850 TL'ye satışa sunulduğu bilinmektedir. Eserin çapı 7 cm. yüksekliği ise 6 cm. fincan tabağı ise 9 cm. olarak tasarlanmıştır. Fincan takımı, Atatürk için yapım olup, seramik üzerine 22 karat altın kaplama malzeme kullanılarak tasarlanmıştır (Fotoğraf 19). Fincan üzerinde mareşal üniformasıyla 4/3 profilden resmedilmiş Atatürk portresi bulunmaktadır. Portre, beyaz seramik zemin üzerine yerleştirilmiş olup, etrafı altın kaplama rumi ve palmetlerle süslenmiştir. Atatürk'ün baktığı yere bir Türk Bayrağı yerleştirilmiştir. Portrenin altında ise “NE MUTLU TÜRK'ÜM DİYENE K. ATATÜRK” yazısı mevcuttur (Fotoğraf 20). Fincan tabağı üzerinde herhangi bezeme unsuru bulunmamakla birlikte, üst kısmı tamamen altın kaplama ile kapatılmıştır. Fincanın altında “Wunsiedel Handarbent 22 KARAT GOLD” yazısı ve yapım yeri mührü bulunmaktadır. Bu bilgilerden yola çıkılarak eserin Almanya'da üretilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 19-20: Porselen Fincan Takımı ve Fincanın Altındaki Damga

Katalog No:1.16

Genel Tanım: Eser; seramik malzemeden yapılmış olup, 1923-1930 yıllarına tarihlendirilmektedir. Eser, bir adet fincan tabağı, bir adet fincan olmak üzere toplam iki parçadan oluşmaktadır. Fincan ve tabağı Çekoslovakya’da üretilmiş olup, tabağın altında üretim yerinin damgası bulunmaktadır (Fotoğraf 22). Seramik eser beyaz renkte tasarlanmış olup, fincanının üzerine Atatürk portresi ve Boğaziçi’nin resmi işlenmiştir (Fotoğraf 21-23). Kulpu ve fincan ağız kenarları altın sarısı yaldızla kaplanmıştır. Eserin çapı 4.5 cm. yüksekliği ise 4.3 cm. fincan tabağı ise 9 cm. olarak tasarlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk Fincan üzerine 4/3 profilden resmedilmiştir. Atatürk’ün üzerinde beyaz gömlek, siyah renk ceket bulunmaktadır. Portre, beyaz seramik zemin üzerine yerleştirilmiş olup, başının etrafında çıkan güneş ışınları Atatürk’ün İstanbul Boğazı üzerine bir güneş gibi doğduğunu temsil etmektedir. Atatürk portresinin hemen altında yer alan bir gemi tasviri bulunmaktadır. Ayrıca tarihi yarımadanın bir kısmı da fincan üzerinde görülmektedir. Fincan saat yönünde döndürüldüğünde Topkapı sarayının da fincan üzerine resmedildiği görülmektedir. Burada hem Osmanlı Dönemine ait önemli bir saray yapısının resmedilmesi hem de Atatürk’ün Boğaziçi ve Tarihi yarımada üzerine güneş gibi doğması geçmişe sahip çıkıldığının bir göstergesi olduğu düşünülebilir. Topkapı sarayının resmedildiği yüzeyin hemen altında iki adet daha gemi bulunmakla birlikte “YENİ TÜRKİYENİN ULU KURUCUSUNA SAYGI” yazısı mevcuttur. Fincan dikkatli incelendiğinde Topkapı sarayının eski görüntüsünü ve 1923 yılında İstanbul şehrinin nasıl olduğu anlaşılmaktadır.

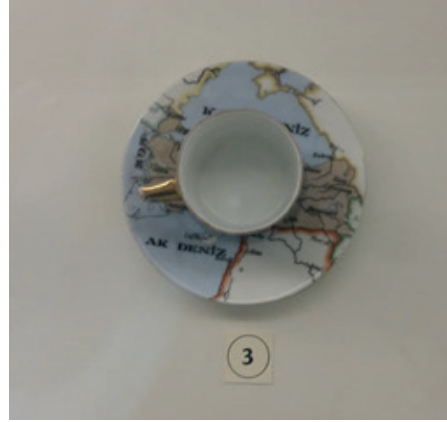

Fotoğraf 21-23: Fincan Ön Yüzü, Damgası ve Arka Yüzü

Katalog No:1.17

Genel Tanım: Eser; seramik malzemeden yapılmış olup, 1923-1930 yıllarına tarihlendirilmektedir. Eser, bir adet fincan tabağı, bir adet fincan olmak üzere toplam iki parçadan oluşmaktadır (Fotoğraf 24-25). Seramik eser; beyaz renkte tasarlanmış olup, kahve fincanının üzerine Atatürk’ün portresi ve Sarayburnu resmi bulunmaktadır. Kulpu ve fincan ağız kenarları altın sarısı yaldızla kaplanmıştır. Eser, Epiag D.F. Czechoslovakia üretimidir. Eserin çapı 4.5 cm. yüksekliği ise 4.3 cm. fincan tabağı ise 9 cm. olarak tasarlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk Fincan üzerine 4/3 profilden resmedilmiştir. Atatürk’ün üzerinde beyaz gömlek,

siyah renk ceket bulunmaktadır. Portre, beyaz seramik zemin üzerine yerleştirilmiş olup, başının etrafında çıkan güneş ışınları Atatürk'ün İstanbul Boğazı üzerine bir güneş gibi doğduğunu temsil etmektedir. Atatürk portesinin hemen altında yer alan bir gemi tasviri bulunmaktadır. Ayrıca tarihi yarımada'nın bir kısmı da fincan üzerinde görülmektedir. Fincan saat yönünde döndürüldüğünde Topkapı sarayının da fincan üzerine resmedildiği görülmektedir. Burada hem Osmanlı Dönemine ait önemli bir saray yapısının resmedilmesi hem de Atatürk'ün Boğaziçi ve Tarihi yarımada üzerine güneş gibi doğması geçmişe sahip çıkıldığının bir göstergesi olduğu düşünülebilir. Topkapı sarayının resmedildiği yüzeyin hemen altında iki adet daha gemi bulunmakla birlikte “YENİ TÜRKİYENİN ULU KURUCUSUNA SAYGI” yazısı mevcuttur. Fincan dikkatli incelendiğinde Topkapı sarayının eski görüntüsünü ve 1923 yılında İstanbul şehrinin nasıl olduğu anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 24-25: Fincan ve Tabağı ve Fincanın Üst Görünüş (Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu, Anıtkabir Komutanlığı 1994. ISBN: 975-95835-0-X)

Katalog No:1.18

Genel Tanım: Eser; seramik malzemeden yapılmış olup, 1923-1930 yıllarına tarihlendirilmektedir. Eser, bir adet fincan tabağı, bir adet fincan olmak üzere toplam iki parçadan oluşmaktadır (Fotoğraf 26-27-28). Fincan ve tabağı Çekoslovakya'da üretilmiş olup, tabağın altında üretim yerinin damgası bulunmaktadır (Fotoğraf 29). Seramik eser; beyaz renkte tasarlanmış olup, kahve fincanının üzerine Atatürk'ün portresi ve Sarayburnu resmi bulunmaktadır (Fotoğraf 30). Kulpu ve fincan ağız kenarları altın sarısı yaldızla kaplanmıştır. Eserin çapı 4.5 cm. yüksekliği ise 4.3 cm. fincan tabağı ise 9 cm. olarak tasarlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk Fincan üzerine 4/3 profilden resmedilmiştir. Atatürk'ün üzerinde beyaz gömlek, siyah renk ceket bulunmaktadır. Portre, beyaz seramik zemin üzerine yerleştirilmiş olup, başının etrafında çıkan güneş ışınları Atatürk'ün İstanbul Boğazı üzerine bir güneş gibi doğduğunu temsil etmektedir. Atatürk portesinin hemen altında yer alan bir gemi tasviri bulunmaktadır. Ayrıca tarihi yarımada'nın bir kısmı da fincan üzerinde görülmektedir. Fincan saat yönünde döndürüldü-

ğünde Topkapı sarayının da fincan üzerine resmedildiği görülmektedir. Burada hem Osmanlı Dönemine ait önemli bir saray yapısının resmedilmesi hem de Atatürk'ün Boğaziçi ve Tarihi yarımada üzerine güneş gibi doğması geçmişe sahip çıkıldığının bir göstergesi olduğu düşünülebilir. Topkapı sarayının resmedildiği yüzeyin hemen altında iki adet daha gemi bulunmakla birlikte “YENİ TÜRKİ-YENİN ULU KURUCUSUNA SAYGI” yazısı mevcuttur (Fotoğraf 31). Fincan dikkatli incelendiğinde Topkapı sarayının eski görüntüsünü ve 1923 yılında İstanbul şehrinin nasıl olduğu anlaşılmaktadır.

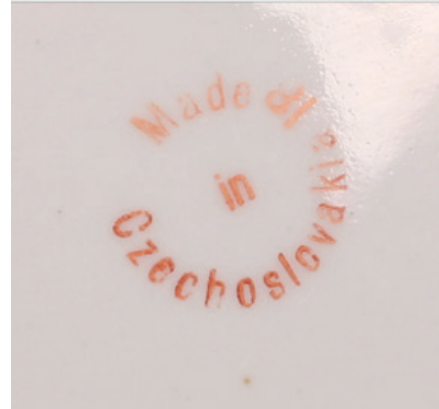
Fotoğraf 26: Fincan ve Tabakı

Fotoğraf 27: Fincan Üst Görünüş

Fotoğraf 28: Fincan Altları

Fotoğraf 29: Tabak Altındaki Damga

Fotoğraf 28: Fincan Altları

Fotoğraf 29: Tabak Altındaki Damga

Katalog No:1.19

Genel Tanım: Eser, katalog no:2.18 eser ile aynı biçimsel özellikleri taşıdığı için yeniden tanımlama yapılmayacaktır.

Fotoğraf 32: Fincan ve Tabağı

Fotoğraf 33: Fincandaki Atatürk Portresi

Fotoğraf 34: Fincan Altındaki Damga

Fotoğraf 35: Fincanın Diğer Yüzü

Katalog No:1.20

Genel Tanım: Eser, katalog no:2.18 eser ile aynı biçimsel özellikleri taşıdığı için yeniden tanımlama yapılmayacaktır.

Fotoğraf 36: Fincan ve Kutusu

Fotoğraf 37: Fincan ve Tabağı

Fotoğraf 38: Fincandaki Atatürk Portresi

Fotoğraf 39: Fincanın Arka Yüzü

Fotoğraf 40: Fincan ve Tabak Altındaki Damgalar

Katalog No:1.21

Genel Tanım: Eser, katalog no:2.18 eser ile aynı biçimsel özellikleri taşıdığı için yeniden tanımlama yapılmayacaktır.

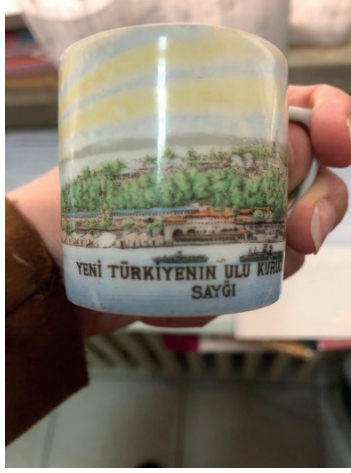

Fotoğraf 41: Fincandaki Atatürk Portresi

Fotoğraf 42: Fincan Arka Yüzü

(Prof. Dr. Mehmet Kırnap Koleksiyonu)

Fotoğraf 43: Fincan Üzerindeki Yazı (Prof. Dr. Mehmet Kırnap Koleksiyonu)

Katalog No:1.22

Genel Tanım: Eser; çini malzemeden yapılmış olup, üzerinde yer alan kitabeğe göre 1929 yılına tarihlendirilmektedir. Eser, 15 adet kare çini parçasından meydana gelmiştir. Çini parçaların her biri beyaz hamurlu, beyaz astarlı olarak hazırlanmış olup, sır altı tekniği kullanılarak yapılmıştır. Türkiye haritası Kütahya’da üretilmiştir. Haritanın üzerinde Mustafa Kemal Atatürk tasviri, bir madalyon içinde verilmiş, bu madalyonun alt kısımlarından her iki yana açılan yeşil dallar yer almaktadır (Fotoğraf 44). Bu dallar görselden de anlaşıldığı üzere zeytin dalı motifi olup, barışı simgelemektedir. Mustafa Kemal Atatürk tasvirinin bulunduğu madalyonun her iki yanında yarısı tasvir edilen ay-yıldız motifleri bulunmaktadır. Harita üzerindeki yer adları Osmanlıca Türkçesi ile yazılmıştır. Haritanın sol alt köşesinde yine Osmanlıca olarak yazılmış, “Gazi Hazretlerine Yadigar” yazısı yer almaktadır. Bu yazıdan da anlaşıldığı üzere harita yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti anısına Mustafa Kemal Atatürk’e hediye olarak yapılmıştır. Bu kitabenin yanında 1929 tarihi ve “Kütahi Kamil Efendi” imzasına ve ibarelerine rastlanılmaktadır. Buradan yola çıkarak eserin 1929 yılında Kütahyalı Kamil Efendi tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Haritanın alt kenar bordürü palmet ve rumilerle hareketlendirilmiştir.

Fotoğraf 44: Çini Türkiye Haritası (H. Bilgi 2006)

Katalog No:1.23

Genel Tanım: Eser; porselen malzemeden yapılmış olup, 1962 yılına tarihlendirilmektedir. Dairesel formda çapı 40.5cm. olarak tasarlanan antika eser, günümüzde Ankara Antikacılık adlı internet sitesi üzerinde satışa sunulmuştur. Porselen tabakta, turkuaz zemin üzerine merkezde 4/3 profilden verilmiş Mustafa Kemal Atatürk portesi yer almaktadır. Tabağın iç kenar kısmında biri altın yaldız, diğeri siyah renkte iki şerit bulunmaktadır. Tabağın kenar kısmında kırmızı, kobalt mavisi ve altın yaldız renklerinden meydana getirilmiş geometrik motif grubu bulunmaktadır (Fotoğraf 45). Bu geometrik motifler sonsuzluk ilkesine uygun olarak tasarlanmıştır. Tabak, Kütahya'da yer alan Azim çini fabrikasında Kemal Benlioğlu imzalı, hatıra tabağı olarak üretilmiştir.

Fotoğraf 45: Porselen Duvar Tabağı(<https://www.ankaraantikacilik.com/urun/3631152/kutahya-seramik-tabak-azim-cini-imalati-buyuk-boyutlu-tabagin-merkezinde-kemal-b> Erişim Tarihi: 24.10.2023)

Katalog No:1.24

Genel Tanım: Eser; porselen malzemeden yapılmış olup, Cumhuriyet Dönemi'ne tarihlendirilmektedir. Dairesel formda çapı 24.5 cm. olarak tasarlanan antika eser, Pera mezat antika adlı sitede satışıdır. Eserin üretim yeri Türkiye olup, Sümerbank tarafından 1962-66 yıllarında imal ettirilmiştir. Porselen tabakta beyaz rengi zemin üzerine merkezde 4/3 profilden Mustafa Kemal Atatürk portresi verilmiştir (Fotoğraf 46). Tabağın kenar kısmında dairesel formda tasarlanan natüralist çiçekler mevcuttur. Bu çerçevede yer alan çiçekler; karanfil ve kır çiçekleri olup, belirli bir sıra ile tabağın kenar kısımlarına işlenmiştir. Beyaz, mavi, lacivert ve renkler hâkimdir. Tabağın alt kısmında Sümerbank damgası bulunmaktadır (Fotoğraf 47).

Fotoğraf 46-47: Porselen Tabak ve Tabak Alındaki Damga (https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-cm_2 Erişim Tarihi: 26.02.2020)

Değerlendirme ve Sonuç

Antik çağdan günümüze değişen dünya serüveninde sadece insan değil malzemelerde başkalaşmış, ilk çağdan itibaren kullanılan pişmiş toprak malzemeden üretilen günlük kullanım eşyası kap-kacaklar teknolojinin de gelişmesiyle beraber yerini porselen malzemeye bırakmıştır. Porselen malzemenin seramik malzemeye göre daha dayanıklı zarif ve gösterişli olması yakın zamanda porseleni daha cazip hale getirmiş, sofraya ve vitrinlerde yerini almıştır. Avrupa’da 17. yüzyılda başlayan porselen tabak, fincan, biblo vb. nesneler Avrupa pazarlarından dünyanın birçok bölgesine dağılmış, bir süre sonra bu ürünler Osmanlı pazarlarında da yerini almıştır. Osmanlı Döneminin en ünlü Kütahya çini üretim merkezi 20. yüzyılda porselen malzeme üretiminde bir atılım yapmış günümüzde dahi kullanılan ve önemini halen kaybetmeyen porselen kap-kacak yapımını devam ettirmiş ve ettirmektedir. Antik çağdan günümüze kadar insanlar kendileri için önemli gördükleri anıları ölümsüzleştirmek amacıyla günlük kullanım eşyaları üzerine yaptıkları figüratif anlatım özellikle en çok kullanılan tabak, fincan gibi nesneler üzerine olmuştur. Bu bilimsel araştırma da anlatılan 24 adet eser üzerinde bir dönemin anıları yer almaktadır. Osmanlı Devleti’nin yıkılması ve yerine Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması sadece yeni Türkiye Cumhuriyeti halkını değil bütün dünyayı yakından ilgilendiren bir durum olmuştur. Özellikle Mustafa Kemal Atatürk’ün milli mücadeleyi başlatıp, silah arkadaşları ile birlikte Türkiye’yi düşman işgalinden kurtarıp, Cumhuriyeti ilan ederek yeni düzende bağımsız bir devlet kurması ve bu devletin ilk Cumhurbaşkanı olarak devletin başına geçmesi bütün dünya devletlerinin yakından ilgilendiği bir konu olmuş; bu büyük «olay-anı» birçok devletin üretmiş oldukları nesnelere yansımıştır. En eski tarihli eser 20. yüzyılın başında Avrupa’da üretilen tabaklar olup, en geç tarihli eserde Sümerbank tarafından üretilen 1960 tarihli hatıra tabağıdır. Kitabesi olan eserler genellikle Osmanlı pazarları için tasarlanan üzerinde Osmanlıca harflerle “AFİYET OLSUN EFENDİM” yazılı tabaklardır. Bir adet tabağında üzerinde de Osmanlıca harflerle “PADİŞAHIM ÇOK YAŞA” ifadesi yer almakta olup; bu tabak Sultan Reşat Dönemine ait, Osmanlı padişahına özel yapıldığı düşünülmektedir. Üretilen fincanlar üzerindeki “YENİ TÜRKİYENİN ULU KURUCUSUNA SAYGI” yazısı dikkat çekmektedir. Osmanlı dönemine ait olan tabaklar üzerinde genel olarak ay-yıldız motifleri naturalist çiçek ve yaprak motifleri yer almakta olup, renk olarak, mavi-beyaz, kırmızı-beyaz, lacivert-beyaz renkler tercih edilmiştir. Cumhuriyet Dönemine ait özellikle Atatürk figürlü fincanlar tamamıyla el boyama ile yapılmış olup, Avrupa’dan Türkiye’ye gelen örneklerdir. Bu örnekler arasında en dikkat çekici olanı fincanlardır. Fincan üzerinde el boyama ile Mustafa Kemal Atatürk resmedilmiş, fincan tabağında ise Türkiye haritası işlenmiştir. Burada en dikkat çekici husus fincan tabağında Hatay ilinin bulunmamasıdır. Bu fincanın üretimi muhakkak Hatay’ın Türkiye Cumhuriyeti’ne katıldığı tarihten önce 1939 tarihinden önce olmalıdır. Aynı şekilde kataloğa dâhil edilen bir adet çini pano üzerine Türkiye haritası işlenmişse de bu harita üzerinde her şehir Osmanlıca

harflerle yazılmış, Hatay ili yine bu haritada da gösterilmemiştir. Bu haritanın da yapım yılının fincanlar ile hemen hemen yakın bir döneme (1939 öncesine) denk geldiği düşünülmektedir.

Sonuç olarak; anı kavramı çerçevesinde tasarlanan bu araştırma da tanıtılan eserler, Avrupa'nın önemli porselen fabrikalarında üretilmiş ve Türkiye'nin pazarlarına kadar ulaşmış, kullanımı moda haline gelmiş ve bir dönemin çok fazla talep gören ürünleri arasındadır. Günümüzde bu eserler yaklaşık 100 yıllık bir geçmişe sahip olup; ülkede de çeşitli koleksiyonerlerin ve özel müzelerin vitrinlerini süslemektedir. Bu ürünlerin bir kısmı da ne yazık ki internet üzerinden mezatlar ve antikacılar tarafından satışa çıkarılmış bir vaziyettedir. Hemen hemen tamamına yakını aslında birer tarihi eser niteliği taşıyan bu koleksiyonlar bir devrin hafızasını oluşturan, önemli kültür varlıkları arasında sayılabilirler. Temennimiz, günümüzde çoğunluğu antikacıların ve koleksiyonerlerin elinde olan bu eserlerin hak ettiği değeri görmesi birer sanat eseri niteliği taşıyan bu eserlerin müzelerde yerlerini almasıdır.

Kaynakça

Arcasoy, Ateş. (2004). “Sanatın Temel Ögesini Oluşturan İnsan Figürü”, *Seramik Federasyonu Dergisi* 3, s. 39-46.

Bağbaşı, Tuğba (2018). “Kayseri Selçuklu Uygarlığı Müzesi’ndeki Seramik Kandil Eserler” Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Bilgi, Hülya (2006). Suna-İnan Kıraç Vakfı Kütahya Çini ve Seramikleri Katalog. İstanbul: Pera Müzesi Yayınları.

Enil,Nanifer (2011). “Yalvaç Müzesi’nde Sergilenen Tunç Çağına Ait Seramik Kaplar ve Kişisel Yorumlar”, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ensari, Aker Senem (2015). “Avrupalı Bir Gelenek: Porselen Bebekler”, *İdil Sanat Dergisi* 5/ 7. s. 2016-2026.

Erkmen, Alev (2010). “Osmanlı Türkiye’si İle Cumhuriyet Türkiye’si’nin Anı(t)ları: Timsal ve Temsil Üzerine Notlar”, Der. Elvan Altan, Bilge İmamoğlu, Ankara: Mattek Matbaacılık Bas. Yay. Tan. Tic. Ltd. Şti.

ERMAN, Deniz Onur (2012). “Türk Seramik Sanatının Gelişimi: Toprağın Ateşle Dansı, ActTurcica Çevrimiçi”, *Tematik Türkoloji Dergisi* IV/1, s.18-33.

Gülaçtı, Nurettin (2012). “Selçuklu Dönemi Figüratif Dekorlu Seramik ve Çini Örneklerinin Cumhuriyet Dönemi Kütahya Figüratif Çinileriyle Karşılaştırılması”, 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum I/1, s. 33-41.

Güngör, Memduha Candan “18. Yüzyıl Avrupa Porselenlerinde Osmanlı Figürleri”. *İdil*, 69 s. 769–778.

Kocabaş, Hüseyin (1941). *Porselencilik Tarihi*, Bursa: Yeni Basımevi.

Ökse, Tuba (1999). Seramik Terimleri, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Öney, Gönül (1978). “Büyük Selçuklu Seramik Sanatında Resim Programı ve Gelişen Figür Üslubu”, Sanat Tarihi Dergisi, 13/1 İstanbul, s. 61-82.

Tez, Zeki (2015). Avrupa’da Türk İzi Oryantalizm ve Turquerie, İstanbul: Hayygrup Yayıncılık Ltd. Şti.

İnternet Kaynakları:

<https://www.istanbulmuzayede.com/en/product/1062322/ay-yildizli-porselen>

Erişim Tarihi: 22.10.2020

[Kaynak: https://www.istanbulmuzayede.com/en/product/1062322/ay-yildizli-porselen](https://www.istanbulmuzayede.com/en/product/1062322/ay-yildizli-porselen)

Erişim Tarihi: 25.01.2020

[Kaynak: https://www.nevmuzayedecilik.com/ay-yildizli-seramik-lotu.html](https://www.nevmuzayedecilik.com/ay-yildizli-seramik-lotu.html)

Erişim Tarihi: 15.02.2020

[Kaynak: https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-cm_2](https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-cm_2)

Erişim Tarihi: 26.02.2020

[Kaynak: http://www.antikada.net/urun/1538](http://www.antikada.net/urun/1538)

[Kaynak: https://www.sancakmuzayede.com/eser/ay-yildiz-tabak-6/](https://www.sancakmuzayede.com/eser/ay-yildiz-tabak-6/)

Erişim Tarihi: 15.02.2021

[Kaynak: https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-cm_2](https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-cm_2)

Erişim Tarihi: 26.02.2020

[Kaynak: https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-cm_2](https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-cm_2)

Erişim Tarihi: 26.02.2020

[Kaynak: https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-cm_2](https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-cm_2)

Erişim Tarihi: 26.02.2020

[Kaynak: https://www.ankaraantikacilik.com/urun/3631152/kutahya-seramik-tabak-azim-cini-imalati-buyuk-boyutlu-tabagin-merkezinde-kemal-b](https://www.ankaraantikacilik.com/urun/3631152/kutahya-seramik-tabak-azim-cini-imalati-buyuk-boyutlu-tabagin-merkezinde-kemal-b)

Erişim Tarihi: 24.10.2023.

[Kaynak: Modern ve Çağdaş Sanat Eserleri, Osmanlı ve Karma Sanat Eserleri](https://www.ankaraantikacilik.com/urun/3631152/kutahya-seramik-tabak-azim-cini-imalati-buyuk-boyutlu-tabagin-merkezinde-kemal-b)

23.05.2010 Erişim Tarihi: 10. 06. 2022

[Kaynak: https://tr.pinterest.com/pin/321796335849437056/](https://tr.pinterest.com/pin/321796335849437056/)

Erişim Tarihi: 02.02.2022

[Kaynak: https://imganti.com/adaretro-atat%C3%BCrk-timemagazine-2067533313493722483](https://imganti.com/adaretro-atat%C3%BCrk-timemagazine-2067533313493722483)

Erişim Tarihi: 25.02.2020

[Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu, Anıtkabir Komutanlığı 1994.](https://www.ankaraantikacilik.com/urun/3631152/kutahya-seramik-tabak-azim-cini-imalati-buyuk-boyutlu-tabagin-merkezinde-kemal-b)

ISBN: 975-95835-0-X.

[Kaynak: https://www.ankaraantikacilik.com/urun/3631152/kutahya-seramik-tabak-azim-cini-imalati-buyuk-boyutlu-tabagin-merkezinde-kemal-b](https://www.ankaraantikacilik.com/urun/3631152/kutahya-seramik-tabak-azim-cini-imalati-buyuk-boyutlu-tabagin-merkezinde-kemal-b)

Erişim Tarihi: 24.10.2023.

[Kaynak: https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-c-m_2](https://www.peramezat.com/urun/ay-yildizli-kutahya-tabak-r-25-c-m_2)

Erişim Tarihi: 26.02.2020

